

KÆMNERVIRKSOMHEDEN I GRØNLAND

Af kæmner *J. P. Jensen*

I grønlandskommissionens betænkning af februar 1950 foreslår man, at Grønlands indre politiske struktur ændres derhen, at der i stedet for tre folkevalgte råd (kommune-, syssel- og landsråd) fremtidigt bliver to former for folkevalgte organer, nemlig kommunalbestyrelse og landsråd.

Kommissionen foreslår samtidigt, at de fremtidige kommuners geografiske grænser og de kommunale organers beføjelser udvides betydeligt.

Allerede den 27. maj 1950 stadfæstes loven om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser m.v., og i § 19 hedder det bl.a. »til at bistå kommunalbestyrelsen ved gennemførelsen af trufne beslutninger og ved forvaltningen af de kommunale anliggender, herunder regnskabsvæsenet, kan der ved statens foranstaltning stilles en kæmner til kommunalbestyrelsens rådighed«.

En sådan bistand for kommunalbestyrelsen må da også forekomme ganske naturligt, især efter at kommunalbestyrelserne fra at være begrænset til at administrere forholdsvis små midler, hovedsagelig i forsorgsmæssig henseende, ved lov nr. 272 af 27. maj 1950 om de offentlige grønlandske kasser fremtidig får mulighed for at forvalte ganske anderledes betydelige pengemidler. Umiddelbart efter de nyvalgte kommunalbestyrelses funktionstiltræden den 1. oktober 1951 foreligger de første bestemmelser, som stiller udvidede krav til kommunernes økonomi, nemlig 4 landsrådsvedtægter om 1) *børneforsorg*, 2) *udbetaling fra det offentlige af underholdshjælp til børn*, 3) *hjælp fra det offentlige (kommunehjælp) samt* 4) *udbetaling af aldersrente*, og i den efterfølgende tid inddrages de nye kommunalbestyrelser i en stadigt stigende medbestemmelsesret på en række administrative felter, hvoraf blot skal nævnes nogle enkelte som f. eks. byplanlægning, næringsvirksomhed (fiskerigrænser o.l.) og boligbyggeri med lån fra det offentlige.

Ved kgl. anordning af 18. nov. 1950 opdeles Vestgrønland i 16 nye kommuner, hvilket i sig selv er en sammendragning af mange, tidligere små, selvstændige kommuner, men derudover rationaliseres der yderligere ved ansættelse af kun 9 kæmnere, hvoraf flere får mere end een kommune, i nogle tilfælde endog 3 kommuner, at virke i, dog med bistand af en kæmnerassistent i de »kæmnerløse« kommuner.

Kæmneren fungerer som sekretær ved kommunalbestyrelsesmøderne, af hvilke der

i hver kommune som regel årligt afholdes 4 ordinære, der i hvert enkelt tilfælde strækker sig over flere dage, bl. a. fordi alt skal tolkes, idet kommunalbestyrelsen så godt som overalt udelukkende består af grønlændere.

Kæmnerens opgaver i forbindelse hermed består navnlig i udarbejdelse af kommunalbestyrelsens dagsorden til kommunalbestyrelsesmøderne samt effektivering af de beslutninger, som kommunalbestyrelsen træffer i hver enkelt sag, herunder at fremkomme med forslag til de kommunale vedtægter som kommunalbestyrelsens udvidede administrative arbejdsfelt bevirker, hvad enten det er ændring af gamle vedtægter til mere tidsvarende forhold eller helt nye vedtægter.

Derudover fungerer han naturligt som sekretær i alle de udvalg og kommissioner, hvori kommunalbestyrelsen er repræsenteret, først og fremmest i kasse- og regnskabsudvalget, forsorgsudvalget, børneværnsudvalget, forbrugerudvalget samt i sundhedskommissionen, epidemikommissionen o.l.

Foruden de sædvanlige møder i kommunalbestyrelsen eller i udvalg får kæmneren gennem daglige besøg af personer – der ofte kommer tilrejsende langt fra – forelagt en række forespørgsler og problemer, som han, hvis han ikke har administrativ beføjelse til at afgøre dem på stedet, efter nærmere undersøgelse forelægger et udvalg, eventuelt kommunalbestyrelsen, til afgørelse.

Kommunens regnskabsår løber fra 1. oktober til 30. september, og inden udgangen af januar måned det følgende år aflægger kæmneren i forbindelse med kommunalbestyrelsens formand kommunens regnskab over for landsrådet, der har stillet de nødvendige midler til rådighed for kommunen baseret på et budgetforslag, som kommunalbestyrelsen i samråd med kæmneren har udarbejdet og tilsendt landsrådet inden det foregående års 1. marts. Under kæmneren sorterer ligeledes udskrivning, fordeling og kontrol med de spiritusbøger, der i henhold til de gældende bestemmelser om rationering af stærke drikke i Grønland tilkommer de indkøbsberettigede. Der føres endvidere kontrol med udbetaling og tilbagebetaling af de lån, som kommunalbestyrelsen kan bevilge erhververe, der ved uforskyldt forlis har mistet erhvervsredskaber. Med hvilken fart, arbejdet udvikler sig i kommunalbestyrelserne, får man indtryk af ved sammenligning af første års budget og budgettet for 1953/54, der er over 4 gange så stort som budgettet i 1951/52.

Hvorledes vil det være muligt at få et administrationsapparat til at virke i de grønlandske kommuner – der har en så spredt bebyggelse og ikke sjældent er af en udstrækning på størrelse med Sjælland – således at alle beboerne får lige adgang til at forelægge deres problemer for myndighederne?

Som regel er de fleste udsteder (lidt kraftigere udbyggede beboelsespladser med bl. a. butik, skole og en grønlandsk jordemoder, der i øvrigt fungerer som sygeplejerske) repræsenteret ved et medlem i kommunalbestyrelsen, men derudover er der som bi-

Aftenstemning ved Egedesminde.

Foto: J. P. Jensen

stand for kærner og politi udpeget en kommunefoged, der ligesom de her kendte sognefogeder både virker i civiladministrationen og som politimyndighed.

Kommunefogeden udgør sammen med valgkredsens kommunalbestyrelsesmedlem det stedlige forsorgsudvalg samt varetager i øvrigt de opgaver, som måtte blive pålagt ham af kommunalbestyrelsen eller kærneren, til hvilken sidstnævnte han månedlig indsender beretning om forholdene på stedet til brug for kærnerens månedlige indberetning til landshøvdingen om forholdene i hele kommunen.

Til kærneren indsendes endvidere hver måned fortegnelse over de af kommunkassen afholdte udgifter, hvilken fortegnelse kærnerkontoret sammenholder med det månedlige regnskab, som via handelschefen tilsendes kærneren fra udstedsbestyreren (den stedlige bankforbindelse).

Udover de stedlige repræsentanter for myndighederne får befolkningen lejlighed til at drøfte deres anliggender med kærneren, idet denne nødvendigvis må foretage rejser i distriktet, dels af inspektionsmæssig art og dels, men ikke mindst, for at komme i kontakt med den stedlige befolkning til forståelse af de særlige krav, som Grønland stiller til sine beboere.

Samtidig med de rent kommunale opgaver påhviler der kærneren pligt til, efter landshøvdingens direktiver, at udføre de i forhold til landsrådet og landskassen på-

hvilende pligter inden for distriktet og herunder forestå det lokale kasse- og regnskabsvæsen for landskassen.

Men tager de kommunale opgaver meget af kærnerens arbejdskraft er desuagtet de statslige funktioner af langt større format.

Grønlandskommissionen antyder i sin betænkning, at kærneren tillige bør være regnskabsfører for skole-, kirke- og lægevæsen, idet man vil bort fra det tidligere system, med at hver institutionsleder er sin egen regnskabsfører, og hen til at institutionslederen får mere tid til at koncentrere sig om sine egentlige opgaver.

Fra 1. april 1952 overtager kærneren derfor statens kasse- og regnskabsvæsen i distriktet, med mindre anden ordning træffes, som f. eks. for Den kgl. grønlandske Handel og radio- og vejrtjenesten.

Kasserer- og regnskabsvirksomheden omfatter: *a) indkassering af renter og afdrag på statslån, b) ind- og udbetalinger, derunder lønudbetalinger, vedrørende 1) kirken, 2) skolevæsenet, 3) læge- og tandlægevæsenet, 4) retsvæsenet, 5) politiet, 6) elværkerne, 7) byggetjenesten, 8) gæstehjemmene og 9) administrationen (kærnerkontorerne)* samt herudover specielle regnskaber for de særligt for den enkelte kommune værende institutioner, eksempelvis bogtrykkeriet i Godthåb og Grønlands radiofoni og presse m.v., desuden

c) alimentationsbidrag o. l.

d) ind- og udbetalinger vedrørende legater efter instruks i de enkelte tilfælde.

Alle disse regnskaber – af hvilket byggetjenestens med de i denne opbygnings- og overgangsperiode særdeles mangeartede og store byggeforetagender er særligt krævende – fører kærneren i et stort samlet maskinbogholderi efter kontoplan udarbejdet af statsministeriet, således at bogføringen i Grønland nøje svarer til den kontoplan, hvorefter ministeriet afholder og bogfører beløb i Danmark.

Det er millionbeløb, som dels driften af og dels anlæg under disse institutioner omfatter, og de mange tusinde ekspeditioner over kassen med senere posteringer i bogholderiet, som kærnerkontoret årligt foretager, vedrører udover de daglige lønudbetalinger til time- eller daglønnede grønlandske løsarbejdere, de såkaldte lejede, tillige den enkelte institutions indkøb af varer og materiel til den daglige drift samt beregning og udbetaling af løn for de tjenestemænd, bestillingsmænd samt honorar- eller kontraktlønnede, der mere fast arbejder under de nævnte institutioner.

Det tilstræbes at centralisere den lokale administration på Grønland mest muligt, hvorfor formidling af statsministeriets direktiver af mere almen karakter til de enkelte institutioner sker over kærnerkontorerne, der ligeledes påtager sig indkvartering af midlertidigt tilrejsende samt fordeling af ministeriets tjenesteboliger til mere fastboende funktionærer.

Statsministeriets cirkulære af 9. april 1952 påbyder nedsættelse af byggekomiteer på Grønland for at føre tilsyn med de under statsministeriet hørende bygninger. Disse

Foto: J. P. Jensen

*Folketingsmedlem Frederik Lynge taler
som optakt til folketingsvalget sommeren 1953. I baggrunden bestyrerboligen i Egedesminde, foran byens salutkanoner.*

byggekomiteer består af byggelederen, kærneren og vedkommende institutionsleder, altså en komite for hver enkelt institution, hvilket i visse kommuner meget let kan blive 10–12 byggekomiteer.

Kærneren fungerer tillige som komiteens sekretær, og han skal ved behandling af institutionens forslag til vedligeholdelses- og reparationsarbejder have opmærksomheden henvendt på de bevillings- og budgetmæssige forhold, ligesom det påhviler ham som sekretær at udfærdige eventuelle indstillinger til landshøvdingen om nybygninger og ekstraordinære arbejder samt i øvrigt påtage sig den korrespondance, som arbejdet i komiteen medfører.

Da det er et stærkt udtalt ønske at få bygget så mange og – navnlig gode – privatboliger på Grønland som vel muligt, har statsministeriet i bekendtgørelse af 29. juni 1953 fastsat helt nye regler for støtte til boligbyggeriet.

Der er i første omgang af staten stillet 6 mill. kroner årligt til rådighed for det centrale boligstøtteudvalg i Grønland, som består af landshøvdingen som formand, 1 af den kgl. grønlandske handel udpeget medlem samt 1 medlem valgt af det grønlandske landsråd for dennes valgperiode.

*Vandmanden er på vej med dagens vandforsyning.
Til afløsning for slædetransporten bygges i dag moderne vandanlæg ved de fleste større byer.*

Foto: J. P. Jensen

Udvalget har sæde i Godthåb, men lånene formidles efter ansøgninger indsendt til de stedlige kommunalbestyrelser, der ved et arbejdsudvalg, bestående af byggeleder, handelschefen samt et af kommunalbestyrelsen valgt medlem og kærneren, behandler og forbereder det materiale som boligstøtteudvalget skal have sendt til endelig bedømmelse. Disse lån vil i modsætning til tidligere lån være at forrente, samtidig med at der gives en reduktion i de årlige ydelser efter lånmodtagerens børnerigdom. Beregning samt inddrivelse af de halvårslige ydelser foretages af kærneren.

Statsministeriets kulturelle afdeling opsender hvert år en række film, som over filmsudvalget i Godthåb fordeles til de enkelte kærnerkontorer, der dels sørger for, at filmsleje indgår i statskassen, dels passer på, at filmene ikke ligger for længe i den enkelte by, men cirkulerer hurtigst muligt.

Helt uden for det egentlige arbejdsområde, men som et naturligt led i bestræbelserne på at bibringe befolkningen så megen oplysning som vel muligt i denne overgangsperiode, deltager de fleste kærner om aftenen i kulturudvalgets møder, hvor foredragsrækker, studiekredse o.l. forberedes, ligesom kærneren også i flere tilfælde påtager sig afholdelse af studiekredse.

Naturligvis vil alle disse arbejder ikke kunne udføres af kærneren alene, og til sin hjælp har han – foruden de før omtalte kommunefogeder og udstedsbestyrere – først og fremmest en tolk, idet 90 % af de daglige samtaler samt kommunebestyrelsesmøder og udvalgmøder skal tolkes. Dette medfører ganske selvfølgeligt, at arbejdsgangen må blive langsommere og besværligere, især da mange udtryk i den nye lovgivning er helt ukendte begreber på Grønland, eksempelvis kan nævnes prioritering af statskassens lån i det private boligbyggeri. Til kærnerkontorerne er knyttet en kærner-assistent og undertiden en bogholder og i de største kommuner tillige en kassererske.

Der foregår idag en rivende udvikling på Grønland – og set med øjne før kommissionsbetænkningens forslag blev ført ud i livet – en kolossal udvikling, men man må i sin bedømmelse heraf tage i betragtning, at skal Grønland, som efter grundlovsændringen i 1953 er indgået som en del af det danske rige, have tilsvarende samfundsmæssige rettigheder og forpligtelser, må der ikke i det væsentlige være forskel på lovgivningen for Grønland og Danmarks øvrige landsdele.

At befolkningen med interesse og virkelig vilje til at gøre en indsats ved gennemførelsen af de nye love følger udviklingen årvågent, får kærneren rig lejlighed til at konstatere ved personlige samtaler og ved kommunalbestyrelsesmøderne, hvor problemerne ofte melder sig.

At kommunalbestyrelsens medlemmer samtidigt har haft evnen til at springe fra århundredgamle, hævdevundne traditioner til fortolkningen af de mange love, som et moderne samfund nødvendigvis må have, er imponerende og garanterer for, at udviklingen af de grønlandske kommuner nok skal blive fulgt op ved de folkevalgte repræsentanternes indsigt til glæde og gavn for befolkningen.